ئۆباما: ڕێگەی نیزامی دژ بە ڕژیمی ئێران لە باس دایە

ماڵپـەڕی فارسـی وەزارەتـی دەرەوەی ئیسرائیل

سێ ڕۆژ پێش کـاتی دەست پـێ کردنـی هەڵبژاردنی سـەرۆك کۆمـاری ئـەمریکا، سـەناتۆر ئۆبامـا لـە ووتووێـژێکی تەلەویزیونی دا گووتی: نیگەرانـە لـەوەی ڕژیمی ئێران دەستی بە چەکی ناوکەیی بگا و زیادی کرد بۆ ڕێگە گرتن لـە ئـەتۆمی بوونی ڕژیمی ئێران، ڕێگەی نیزامـی نـابێ دوور بخرێتەوە.

هاوکـات فەرمانـدەیێکی پلـە بـەرزی ئەرتەشی ئەمریکا ئاشکرای کرد لەوانەیە لە داهـاتوویێکی نزیـك دا تـەیار بـێ بـە مووشـەکی دوور هاوێـژ کـە بتـوانی ئامانجەکانی خۆی لە ئەمریکا بپێکێ.

ئەو ووتووێژەی کـە کـانـاڵی (سـی ان ان) لەگـەڵ بـاراك ئۆبامـا ئـەنجامی دابـوو و سەرلە بەیانی ڕۆژی شەممە ١١ی خەزەڵوەر دووبارە بڵاو کرایەوە، پـاڵێوراوی حیزبـی دیمـوکرات لـە هەڵبژاردنـەکانی سـەرۆك کۆمـاری ئـەمریکا وەڵامـی چـەند پرسیارێکی لەبارەی مەسەلە ناوخۆییەکان و نێونەتەوەییەکان دایەوە کە گرینگترینی ئەوانە هەڵوێستی ناوبراو لەبارەی مەسەلە ناوکەیی ڕژیمی ئێران بوو.

لەم چەند ڕۆژەی دوایی دا لە ناوەنـدەکانی پروپاگەندەی سەناتۆر جـان مـەك کـین دا کورتە فیلمی قسەکانی پێشووی سـەناتۆر ئۆباما بڵاو دەکرایەوە و دەیان گووت کـە ئۆباما بایەخ بە مەترسی پیلانگێڕیەکانی ڕژیمی ئێران نادا.

لەو ووتووێژەدا لەو بـارەوە پرسـیاری لـێ کرا و لە وەڵامدا گووتی: تـەواوی توانـای خۆم دەخەمە کار بۆ ئەوەی نەهێڵم ڕژیـمی ئێران دەستی بە چەکی ناوکەیی بگات.

دووبارە پرسـیاری لـێ کرایـەوە کـە ئایا ئـەویش وەك سـەناتۆر جـان مـەك کـین دەتوانێ بەڵێن بدا کە ئەگەر بـە سـەرۆك کۆماری هەڵبژێردرێ نەهێڵێ ڕژیمی ئێـران دەستی بە ئەتۆم بگات، دووبارەی وەڵامی ئەرێی داو دوابەدوای ئەوە گووتی: ئەگـەر ڕژیمی ئێران بە چەکی ناوکەیی تـەیار بـێ هـەل و مـەرجی سیاسـی ڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاست گۆڕانی بـە سـەردا دێ، هـەروا زیادی کرد مـن ڕێگـە نـادەم بـەو کـارە چوونکە بەهێزین و گرینگترین هاوپەیمانمان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست یـانی ئیسرائیل دەکەوێتە مەترسیەوە.

ئۆباما لـە شیی کردنـەوەی سیاسـەت و شێوەی کار کردنی بۆ ڕێگە گرتن لە تەیار بوونی ڕژیمی ئێران بـە چـەکی ناوکـەیی، گووتی: ئەگـەر ئـەوان نەگێڕینـەوە سـەر ڕێگەی ڕاست و ڕێگەیێکی باشتر نەگرنـە بـەر، دەبـێ دیپلۆماسییێکی تونـدتر و ئابلۆقەی زیاتریان بخرێتـە سـەر و بـەڕێوە ببرێ. ناوبراو هەروەها گووتی: باش وایـە پێشنیارگەلێك بخرێتە بەردەم ڕژیمی ئێـران تا دەست هەڵگرێ لە گەلاڵەی ناوکـەیی، لـە هـەمان کاتـدا بـیری هێنایـەوە کـە ڕێگەچارەی نیزامی نابێ لە بیر بکرێ.

ئۆباما لە بارەی ئەفغانسـتانەوە گـووتی: دەبێ ئالقاعیدە لە ناو بچن و زیادی کـرد دەبـێ جیـاوازی نێـوان دۆسـت و دژمـن بزانین.

هاوکـات سـەرتیپ هێنـری ئـۆبرینگ سـەرۆکی دابـەش کردنـی پەدافەنـدی مووشەکی لە وەزارەتی دیفاعی ئـەمریکا گووتی: ئەو نیگەرانیـە هەیـە کـە ڕژیـمی ئێـران لـە مـاوەی پێـنج، شـەش سـاڵی داهاتوودا مووشەکێك دروست بکـا کـە توانای ئەوەی بێ هەموو ئوروپا و بەشێك لە ئەمریکا بکاتە ئامانجی خۆی.

سەرتیپ ئوبرینگ ئەو قسانەی لە پێوەنـد بە باسەکانی پارلمـانی چیك لـە بـارەی دانـانی دەزگـای ڕاداری دژی مووشـەکی ئەمریکایی لەو وەڵاتە کرد کە تـا ئێـستا ئەو بڕیارەیان پەسەند نەکردوە. ئـەمریکا مەبەستیەتی بۆ بەرەوروو بوونەوە لەگـەڵ ئـەو مووشـەکانەی کـە لـە داهـاتوودا لەوانەیـە ڕژیـمی ئێـران بـۆ ئوروپـا و ئەمریکای بهاوێ، بنکەیێکی ڕاداری زۆر بـەهێز لـە چـیك و سیـستەمێکی دژە مووشەك لە لێهستان دامەزرێنێ.

روسیە لەو بەرنامە زۆر نیگەران و تورەیە و لەو باوەڕەدایە کە یەدافەندی مووشەکی ئەمریکا دژ بە مووشەکی ڕژیمی ئێران نیە کە تا ئێستا دروست نـەکراون، بـەڵکوو مەبەستی ئەمریکا مەترسیی مووشـەکی لەلایەن روسیەیە. مسکۆ فشاری خستۆتە سەر لێهستان و چـیك کـە ئـەو بڕیـارەی ئەمریکا ڕەد بکەنەوە و خـۆ ببـوێرن لـە هاوکاری ئەمریکا.

سەرتیپ ئوبرینگ گـووتی: ئەگـەر چیك بڕیارەکەی ئەمریکا ڕەد کاتەوە، ئەمریکا سپەری مووشەکی خـۆی دادەمـەزرێنێ و بڕیاری جێگرەوەی لەو بارەوە هەیە.

لە ڕاپۆرتی ڕاگەیێنـەکان وا دەر دەکـەوێ کە ڕژیمی ئێران سەرکەوتنی ئۆبامـای لـە مەك کین پێ باشترە، بـەڵام مەنووچـێهر مووتـەکی وەزیـری دەرەوەی ڕژیـمی ئاخوندی هەوڵی دا بێلایەنی بپـارێزێ و گـووتی: بـە بـاوەڕی ڕژیـمی ئێـران جیاوازییـێـك لـە سیاسـەتی دەرەوەی دەوڵەتی کۆماری خواز و دیمـوکرات لـە سێ دەیەی ڕابردوودا نابینرێ.

موتەکی کە لە ئیستانبول لە پـەراوێزی کۆبوونـەوەی ئـابووری جیهـان قـسەی دەکرد، زیـادی کـرد: کەسـێك کـە لـە هەڵبژاردنەکانی ئـەمریکا دا دەیباتـەوە دەبێ بە بەڵێنەکانی خۆی پێ بەند بـێ. ئیشارەی موتەکی بـە شـیعاری گـۆڕان (Change)ە کـە شـیعاری سـەرەکی ئۆبامـا لـە پـێش بڕکێـی هەڵبژاردنەکاندایە.

چـاودێرانی سیاسـی دەڵـێن، قـسەکانی مووتەکی دەری دەخا کە ناوبراو چاوەڕێ یـە بـاراك ئۆبامـا سـەرکەوێ. لەگـەڵ ئەوەدا وەزیری دەرەوەی ڕژیم گووتی: لە ٣٠ سـاڵی ڕابـردوودا شـاهیدی پێـنج سەرۆك کۆماری ئەمریکا لە دیموکرات و کۆمـاریخواز بـووین و جیاوازییـێـك لـە نێوانیان دا بەرچاو نەکەوت.

نـاوبراو هـەروەها گـووتی: لـە کـاتی ئینقلابەوە تا ئێـستا، جیمـی کـارتێر، رونالد ریگان، جۆرج بووشی باوك، بیـل کلینتـۆن و جـۆرج بووشـی کـوڕ لـە ئەمریکا دەسەڵاتیان لە دەست دا بووە و هەموویان سیاسەتی دژمنانەیان لەگـەڵ ئێران بەڕێوە بردوە. هەروەها زیادی کرد گرینگ نیـە کـێ دەی باتـەوە گـرینگ ئەوەیە لە دوای ئەو هەڵبژاردنە ئەمریکا چی دەکا.

***

تەریك کەوتنەوەی ڕژێمی ئاخوندی ئێران لە ئاست کۆمەڵگای جیهانی و کاریگەری لە سەر خەڵکی ئێران

سەرەتای مانگی خەزەڵوەر هەڵبژاردنی شورای ئەمنییـەتی ڕێکخراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکان بـەڕێوە چـوو و ڕژیـمی ئاخونـدیش یـەکێك لـە خوازیـارانی ئەندامیـەتی غـەیرە دایمـی شـورای ئەمنییەت بوو. هـەر چـەند چاودێرانی سیاسی پێش بینی ئـەوەیان کرد بـوو کـە ڕژێـمی ئاخونـدی ئێـران دەنـگ و پشتیوانی زۆرینەی ئەندامانی کۆمـەڵی گـــشتی ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یـەکگرتووەکان دەسـتەبەر ناکـا بـەو حاڵـەش دەوڵـەتی مـەحموودی ئەحمەدی نژاد ڕایگەیاند کە وڵاتـانی جیهانی ئیسلام و بزوتنـەوەی وڵاتـانی بێلایەن پشتیوانی لێ دەکەن و دەنگی بۆ دەدەن و بـە پـێ بـەراوردی خـۆیـان زیاتر لـە نیوەی ئەندامانی ڕێکخـراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکان ڕژیـمی ئێـران هەڵدەبژێرن. بـەڵام لـە ئاکامـدا ڕژیـمی ئاخوندی تـەنها ٣٢ دەنگی هێنـا، کـە ئـەوەش نیـشانی دا زۆربـەی وڵاتـانی ئیـسلامی و ئەنـدامانی بزوتنـەوەی وڵاتانی بێلایەنیش لە ڕژیـمی ئاخونـدی پشتیوانی ناکەن و دەنگی پـێ نـادەن. لـە کـۆی گـشتی ١٩٢ دەنگـی کـۆڕی گـــشتی ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یەکگرتووەکان ڕژێمی ئێران ٣٢ دەنگی بەدەست هێنا کە ئەوەش بە ڕادەیێك کەمـە بـۆ بـاس کـردن و لێکۆڵینـەوە ناشێ و بێجگە لـە ئـابرو چوونی ڕژێم هیـچی دیکـەی تێـدا نییـە. ووڵاتـی بەرامبەری ڕژیمی ئێران وەڵاتی ژاپـۆن لـە قـارەی ئاسیا بـوو کـە بـۆ ئەندام بـوونی غـەیرە دایمـی ئەنجومـەنی ئاسایش و ١٥٨ وڵاتی جیهان دەنگیـان پێ دا و بۆ دەهەمین جار هەڵبژێردرا.

ڕژێمی ئاخوندی کە چاوەڕوانی ئـەم زەربەتەی نەدەکرد و پێ وا نـەبوو کە تا ئەو ڕادەییە کۆمەڵگای جیهانی لێـی بێزارن ڕایگەیاند کە ئەندام بوون لـە شـورای ئەمنییـەت گـرینگ نییـە و بڕیارەکـانی ئـەو شـورایەش هـیچ بایەخێکیان نییە و هۆی هەڵنەبژاردنی ئێرانیـشی گەرانـدەوە بـۆ فـشارەکانی ئەمریکا و ئیسرائیل.

تـەنها ٣٢ دەنـگ لـە ١٩٢ دەنـگ نیـشانەی شکست و بـێ متمانـەیی و تەریك کەوتنەوەی ڕژیمی ئاخوندی لە بەرچـاوی کۆمـەڵگای جیهانیـە. هەرچەند کە ڕژیـمی ئاخونـدی ئـەوەی بە لاوە گرینگ نییە بەڵام ئاکامە خراپ و نەرێنییـەکانی، داوێـنی خـەڵکی بێتاوانی ئێران دەگرێتـەوە و لـە سـەر ئـابووری و بوارەکـانی دیکـەش کاریگەری زۆری هەیـە. ئەگـەر ڕژێـمی ئاخونـدی هـەر وا لـە سـەر سیاسـەتە چـەوت و ئـاژاوە گێرانـەکانی خـۆی و پرۆژەی چـەکی ناوکـەیی و پـشتیوانی لـە تروریزمـی نێودەوڵـەتی و دەستێوەردان لە کار و بـاری نـاوخۆی وڵاتان بەردەوام بێ، بێ گومـان زیـاتر تـەریك دەکەوێتـەوە. نارەزایـەتی ناوخۆی وڵاتیش هەرەشەیێکی بەهێزە کـە کۆڵەکـەکانی ڕژێـمی خـستۆتە لـەرزە، جیـاوازی چـینایەتی و زۆر بـوونی ڕێـژەی بـێ کـاری و پـێ شـێل کردنی یاسا بنەرەتییەکانی ماڤی مرۆڤـ و چەندین خاڵی دیکە هۆکاری بێزاری و توورە بوونی خەڵکە لە دەسەڵاتدارانی ملهۆر و گەندەڵی ئاخوندی. لـە حاڵێـك دا کـە زیـاتر لـە نیـوەی حەشـیمەتی ئێران لە ژێر هێڵی فەقر و هەژاری دان، ئاخوندەکان و ئاغازادەکان و لەو پەری ریفاه و خۆشگوزەرانی دا دەژیـن و بـە بـێ ئـەوەی هـیچ کارێـك بکـەن وە یـا خۆیان ماندوو بکـەن داهـاتی وڵات لـە بەر دەستیان دایە و بە کـەیفی خۆیـان خـەرجی دەکـەن. ئاخونـدەکان و ئاغازادەکـان وەك میراتگـر و خـاوەن ماف، هێـز و سـەرمایە، دەسـەڵاتێکی تایبەتیان بۆ خۆیان قۆرخ کردووە، لـە نـاوخۆی وڵات و هـەروەها لـە وڵاتـانی دیکەش چەندها کۆمپانی و کارخانەیان دامەزرانـدوە بـە سـەرمایەی خـەڵکی ئێـران و بـە نـاوی خۆیانـەوە و داهاتەکەشـی تایبـەت بـە دەسـت و پێوەندییـەکانی خۆیانـە. هێـزە سـەرکوتگەرەکانی ڕژێمـیش کـە دروشمـی پاراسـتن و ئاسایـشی هاووڵاتیـان بـەرز دەکەنـەوە وەك قۆڵەچماخی دەسـتی ئاخونـدەکان و ئاغازادەکانن و دەسکەوتەکانی ئـەوان دەپارێزن و هەر کەسیش دەنگی لێوە بێـت وە یـا ڕەخنـەیان لـێ بگـرێ پەلاماری دەدەن و دەیکوژن.

ئـەوەی کـە ڕوون و ئاشکرایە ڕژێمـی ئاخونـدی ئێـران لـە حاسـت کـۆڕ و کۆمەڵە نێودەوڵەتییەکان بە ڕژێمێکی سـەرەڕۆ و پێشێل کـاری مـافی مرۆڤـ ناسراوە و هـەر وەهـا دەسـەڵاتدارانی ئـەو ڕژێمـە بـە ئاشـکرا لـە تیرۆریـزم پـشتیوانی دەکـەن و تەنانـەت چـەك و تەقەمـەنی بـۆ تـاقم و گروپـە تیروریستیەکان دەنێرن، سپای قودس سەر بە سپای یاسداران کە ڕاستەوخۆ لـە ژێر چاودێری خامنـەیی دایە دزە دەکاتـە نێـو وڵاتـانی دەوروبـەر و بـەردەوام خـەریکی بـشێوی و ئاژاوەگێری لـەو وڵاتانە دایـە. هـۆی سەرەکی ئاڵۆزی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕژێمی ئاخوندی ئێرانە. بـە لە بەرچاو گرتنی ئـەم خاڵانـە ڕژێمـی ئاخونـدی ئێـران دژ بـە ئـارامی و ئاسایـشی ناوچـەی ڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاستە و دەسەڵاتێکی ئاژاوەگێر و تیرۆریست پەروەرە. دەرئەنجامی ئـەو جۆرە کردەوە و هەڵوێستە چەوتانەی ڕژێم ئاکامی زۆر خـراپ و نـەرێنی لـێ دەکەوێتـەوە کـە زەرەر و زیـانی لـە ڕادەبـەدەری بـۆ خـەڵکی ئێـران بـە دواوە دەبێ. ئـەم جـۆرە کردەوانـەی ڕژێمی ئاخونـدی نـە تـەنها لـە ڕووی سیاسـییەوە ئاکـامی خراپـی لـێ دەکەوێتـەوە و خـەڵکی ئێرانـی لـە هەندەران بە چاوێکی سووك سـەیر دەکـرێن و تەنانـەت جێگـای شـك و گومـانن، بـەڵکوو لـە بـواری ئابوریشەوە خـەڵکی ئێران تووشی زەرەر و زیانی زۆر دەبن کە لێرە دا دەتوانین ئاماژە بە ڕێژەی هەڵاوسان لە ئێراندا بکەین کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ خراپتر دەبێتەوە هەر وەهـا کێشەی بێکاری و گرانی و جیاوازی چینایەتی چـەندین فاکتـەری سـەرەکین کـە تەنگی بە خەڵکی ئێران هەڵچنیوە.

تاران یەکێك لە ١٣شاری مەترسیدارە بۆ ژیان

ڕێکخـراوی نەتەوەیـەکگرتوەکان بـە ووریـایی دان سـەبارەت بـە پیـسی ی هـەوا لـە سەرانـسەری جیهـان و بـە تایبەت قارەی ئاسیا، ١٣ شار لەوانـە، تـارانی وەك شـارە مەترسـیدارەکانی جیهان ناساند.

لـە ڕاپـۆرتی ڕێکخـراوی نەتـەوە یەکگرتووەکانـدا هـاتووە کـە تـەمێکی قـاوەیی ڕەنـگ کـە ئەسـتووریەکەی زۆرجار دەگاتە زیاتر لە یەك مایـل، لـە ناوچەی (شێوە جەزیرەی عەرەبستان) تـا دەریـای زەرد لـە قـەراغی ئۆقیانووسـی ئـارام، لـە نێـوان دوو وەڵاتی کۆرە و چین دەگرێتەوە کە لـە ناو فرۆکەشدا دەبینرێ. ئەو تەمە کە لـە ئێـرانیش دەگـوزەرێ و تـارانیش دەگرێتەوە، لە بەهاردا هێندێ جار تـا کالیفورنیاش دەچێ.

تاران لەگـەڵ شـارەکانی وەك بـانکۆك، قـاهیرە، دێهلـی نـوێ و سـئول، وەك یـەکێك لـە پیـسترین شـاری جیهـان ناسـراوە، کـە ژیـان تێیـدا بـەرەورووی مەترسیە.

بـەڵام ڕاپۆرتەکـەی ڕێکخـراوی نەتـەوە یەکگرتووەکان خۆلاسە نابێتـەوە لـەو چـەند شـارەدا، ئـەو ڕاپۆرتـە هـەل و مەرجی ئاو و هەوای قارەی ئاسیای بە شـێوەیێکی گـشتی لەچـاو بـاقی قارەکانی جیهان خراپ لێکداوەتـەوە و دەڵـێ بە ملوێنها کـەس لـە بەشـێکی بـەرینی قـارەی ئاسـیا هـەواییێکی سـەممی، پڕ لـە دووکـەڵ و تـەماوی و تێکـەڵ بـە مـەوادی شـیمیایی، هەڵدەمژن. بە پێی ئەو ڕاپۆرتە بەردی بناغەی ئـاو و هـەوا لـە قـارە بـە هـۆی پیس بوونەوە گۆڕاوە.

ئاچیم ئەشتاینز، بەڕێوەبـەری گـشتی (بەرنامەی ژینگەی ڕێکخراوی نەتـەوە یەکگرتووەکان لە پـەکین، بـە ئیـشارە بـەو هـەل و مەرجـە گـووتی: هـیچ هەنگاوێکی بەپەلە بۆ چارەسەری ئـەو کێشە ئەورۆ پێویستە.

لـەو ڕاپۆرتـەدا هـاتووە دروسـت کراوەکـانی پێـشەسازی ماشـین، لەناوبردنی دارستان بـۆ کـشت وکـاڵ، بـەکارهێنانی دار و پاشمـاوەی حـەیوانات بـۆ چێـشت لێنـان، مەعدەنـەکانی خـەڵوزی بـەرد لـە باشووری ئافریقـا، سەرچـاوەی چـەمی ئامازوون و باکووری قارەی ئەمریکاش زیادی کردوە، بەو حاڵە هەل و مەرجی قـارەی ئاسـیا خـرابترە لـە بـاقی قارەکانی دیکە.

بە پێی ڕاپۆرتی دەستەیێك لـە زانایـان کە سـاڵی ٢٠٠٢ لـە سـەر پیـسی هـەوا لێکۆڵینەوەیان کردبوو، ڕایانگەیاند لـە ئاسـیادا هـەوری قـاوەیی ڕەنـگ بـە شـێوەیێکی بەرچـاو ڕێگـە دەگـرێ لـە تیشکی خۆر بۆ سەر شارەکانی چین و بووەتە هۆی کەم بوونـەوەی بەرهـەمی کشت و کاڵ لە هیند.

بە پێی ڕاپۆرتێك کە زانکۆی تاران سێ ساڵ لەوە پێش بڵاوی کردەوە، بـەرەو سەرچوونی منوئەکسیدی کـەربوون لـە هەوای تـاران، ڕێـژەی مـردن بـە هـۆی نەخۆشـیەکانی دڵـی لـەو شـارە زیـاد کردوە.

لە ساڵانی ڕابردوودا ماشینەکانیان بـە هـۆی سـەرەکی پـیس بـوونی هـەوای تـاران زانـدران، بـەڵام لـە هەمانکاتـدا ژمارەیێك لـە کارناسـان پـێ یـان وایـە ڕادەی پـیس بـوونی ژینگـەیان گـەورە کردۆتەوە.